

Prof. Dr. Kibaroglu: Hava savunma sistemi Türkiye için acil ihtiyaç

Kibaroglu: Türkiye'nin hali hazırda kısıtlı sayıda ve kısıtlı kapasitede hava savunma sistemleri var. Ancak, güncel ve gelecekteki tehdidin boyutları ile "sürpriz saldırı" ihtimali dikkate alındığında kesinlikle yeterli olmayacaktır.

Türkiye epeydir yerli-milli bir savunma sanayii oluşturmaya, bağımlılıktan kurtulmaya çalışıyor. Bu konuda bu kadar gecikmiş olmamızın sebeplerini eksik demokrasi tarihimizde aramak gerekir. Her on yılda bir askere darbe yaptırılan, bütçeden en büyük payı aldığı halde hiçbir silahını üretemeyen güdümlü bir NATO ülkesi iken şimdi tankını tüfeğini kendisi yapıyor. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın koyduğu hedef "2023'e savunma sanayiinde tam bağımsız girebilmek".

Zaruretin aciliyeti hava savunma sistemleri mevzuunda görüldü son olarak. Batılı müttefiklerimiz hava savunma sistemlerini Türkiye'ye hem satmadı hem de ülkenin belli bölgeleri hava saldırılarına açık iken Çin ya da Rusya'dan alınması fikrine itiraz etti.

Tehdit artarken Türkiye de kararını verdi. PKK'yı ağır silahlarla donatan ABD, Rus yapımı S400 füzelerinin alımıyla ilgili "endişeliyiz" derken Cumhurbaşkanı Erdoğan imzaların atıldığını ifade etti bile.

Peki, tüm bu süreçler nasıl yaşandı, S400'lere ihtiyacımız mı, NATO sistemine entegrasyonu mümkün mü, MEF Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı Prof. Dr. Mustafa Kibaroglu ile konuştum.

Kitle imha silahlarının yayılmasının önlenmesi ve uluslararası güvenlik konularında çalışan Kibaroglu Ocak 2006 - Ocak 2013 tarihleri arasında Genelkurmay Başkanlığı bünyesinde kurulan NATO Terörizmle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi'nde danışmanlık yaptı. 2016'dan bu yana da ROKETSAN'da bilim grubu üyesi.

Türkiye'nin gerçek anlamda bir "hava savunma sistemine" ihtiyacı var mı?

Tüm canlılarda savunma en temel içgüdülerden biridir. Dolayısıyla, tarih boyunca insanların topluca yaşadıkları ortamları savunmak için önlem almaları en doğal davranışlardan biri olmuştur. Günümüzde, modern ulus devlet yapılarında da savunma en öncelikli konulardan biri olmaya devam etmektedir. İçinde bulunduğumuz uluslararası sisteme, yani devletlerin birbirleriyle olan ilişkilerine baktığımızda, birçoğunun bir ya da daha çok ülke ile sorunları olduğunu görebiliyoruz. Uluslararası ilişkilerde yaşanan sorunların çözümü için devletlerin temel olarak iki yonteme başvurdukları gözlemlenmektedir. Bunlardan bir tanesi siyasi çözüm yöntemidir. Bir diğer deyişle diplomasinin ve uluslararası hukukun

araç ve yöntemlerini kullanarak belli noktalarda anlaşmak suretiyle tarafların sorunun çözümü konusunda mutabık kalmasıdır. Bir diğer yöntem ise, diplomatik girişimlerden sonuç alınamaması sonrasında, ya da diplomasiye hiç başvurulmadan doğrudan, askeri güç kullanılması yoluyla tarafların amaçlarına varmak istemesidir. Dolayısıyla, her devlet, tarihin herhangi bir döneminde, diğer devletlerle olan ilişkilerinin herhangi bir safhasında kendisine karşı askeri güç kullanılması yoluna gidilebileceğini hesaba katarak önlemler alır. Bu önlemlerin bir kısmı sahip olunan değerlerin korunmasına yönelik savunma sistemlerinin kurulmasını gerektirir. Ülkelerin, bu sistemlerin neler olması gerektiğini doğru bir şekilde belirleyebilmeleri için de tehdit değerlendirmesi yapmaları gerekir. Tehdit değerlendirmesini yaparken dikkat edilmesi gereken en önemli husus diğer ülkelerin sahip oldukları askeri imkan ve kabiliyetler ile niyetleridir. Hangi ülkenin sizin devletinize karşı ne gibi niyetleri olabilir ve hangi imkan ve kabiliyetlere sahiptirler, bunları çeşitli istihbarat yöntemlerini kullanarak bilmek zorundasınız.

HAVA SAHAMIZI 360 DERECE SAVUNMAK ZORUNDAYIZ

Türkiye'nin savunması bakımından durum nedir?

Türkiye'nin savunması konusunda da, yakın çevremizden başlayarak uluslararası sistemde şu ya da bu düzeyde ilişkide olduğumuz ülkelerin bizimle ilgili ne gibi niyetleri söz konusudur ve hangi imkan ve kabiliyetlere sahiptirler bunlara bakmak lazım. Bu tespitleri yaptığımızda, fazla uzağa gitmeye gerek yok, daha sınırlarımızın hemen ötesinden başlayan coğrafyada bir çok ülkenin oldukça donanımlı hava gücüne, yani uçaklara, balistik füzelere ve seyir füzelerine sahip olduklarını görebiliyoruz. Bu durum Türkiye'nin sadece doğu ve güneydoğu komşuları için değil, adeta 360 derece tüm komşularımız için geçerlidir. Yakın komşularımızın Türkiye ile ilgili niyetlerini de aklımıza getirdiğimizde, sahip oldukları imkan ve kabiliyetleri hesaba kattığımızda, ortada dikkate alınması gereken bir tehdit olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Devleti yönetenler, tehditler karşısında "bir şey olmaz" mantığı ile değil, "ya olursa" prensibi ile hareket etmek zorundadırlar. Dolayısıyla, karşı karşıya bulunulan tehdidin bir boyutu diğer ülkelerin sahip oldukları hava gücünden kaynaklanıyorsa, bu durum karşısında muhakkak önlem alınması gerekir.

Türkiye'nin hali hazırda sahip olduğu kısıtlı sayıda ve kısıtlı kapasitede hava savunma sistemleri bulunmaktadır. Ancak, sahip olunan sistemler, güncel ve gelecekteki tehdidin boyutları dikkate alındığında kesinlikle yeterli olamayacağı açıktır. İşte tam da bu sebeptir ki, Türkiye aslında oldukça uzun bir süredir kapsamlı hava savunma sistemi kurmak çabası içindedir.

HAVA SAVUNMA İHTİYACIMIZ ACİL

Acil bir ihtiyaç mı bu?

Aciliyet de sonuç itibarıyla göreceli bir kavramdır. Esas bakılması gereken, potansiyel tehdit aktüel hale geldiğinde, yani bir saldırıya uğradığınızda, o saldırıya karşı koyabileceğiniz savunma sistemleri yerli

yerinde midir, yoksa, değil midir? Biraz önce bahsettiğim, tehdidi oluşturan iki temel unsurdan biri olan niyetlerin tespit edilmesi ve buna dayalı olarak bir öngöründe bulunulması son derece zordur. En gelişmiş istihbarat toplama imkanlarına sahip ülkeler dahi, kendilerine tehdit oluşturduğunu bildikleri aktörlerin ne zaman, nerede ve ne kapsamda bir saldırıda bulunacaklarını tespit etmeleri her zaman mümkün olmamıştır. Bu sebeptendir ki, uluslararası güvenlik ve askeri tarih literatüründe “sürpriz saldırı” en önemli konu başlıklarından biri olmuştur. Türkiye’nin hemen güneyinde uzun yıllardır yoğun çatışmalar devam etmektedir. Bu süreçte topraklarımıza yönelik bir kısmı hava unsurlarının kullanıldığı saldırılar ya da tacizler olmuştur. Bundan sonra da olmasının kuvvetle muhtemel olduğunu düşünmek abartılı olmayacağına göre, Türkiye’nin hava savunma ihtiyacının acil bir ihtiyaç olduğunu söylemek de yanlış olmayacaktır.

1991'DEN BERİ ARAYIŞ İÇİNDEYİZ

Türkiye ilk ihaleye 2013’te çıktı. Jeopolitik açıdan, çalkalanıp duran bir coğrafyanın tam ortasında ve 90 sonrası güney sınırimız fiilen tehdit üretiyor olsa da vaktiyle Rusya, Yunanistan daha öncelikli olarak tehdit algısı üreten komşularımızdı. Sorum şu; güvenlik ihtiyacı bu kadar yüksek bir ülke iken “hava savunma sistemi sahibi olmayı istemek” için neden 2013’ü bekledik?

Az önce söylediğim gibi, Türkiye çok uzun yıllardır hava savunma sistemlerine sahip olmak için girişimlerde bulunmuştur. En azından 1991 Körfez Savaşı’na kadar geri gidebiliriz. O savaş sırasında Saddam Hüseyin yönetimindeki Irak’ın işgal ettiği Kuveyt’i kurtarmak için bölgeye gelen ve büyük çoğunluğunu Amerikan askerlerinin oluşturduğu Koalisyon Kuvvetleri’nin konuşlandırıldığı Ürdün’e, Suudi Arabistan’a ve hatta İsrail’e Irak’ın attığı SCUD füzelerine karşı Amerikan Patriot hava savunma sistemlerinin kullanılması tüm dünyanın dikkatini çekmişti. Bu tarihten itibaren, Türkiye olarak, hem NATO içinde, hem ikili düzeyde askeri stratejik ilişkilerimizin olduğu Amerika’dan Patriot hava savunma bataryalarını almak için girişimlerde bulunduk. Türkiye ile ABD arasında süren görüşmelere, 1990’lı yılların ortalarında Türk-İsrail ilişkilerinde hızlı gelişmeler kaydedilmesi ve askeri boyutun bu ilişkilerde ön plana çıkmasıyla, İsrail de dahil oldu ve İsrail-ABD ortaklığında geliştirilen “Arrow-II” adlı hava savunma sistemi geliştirme projesine Türkiye’nin de dahil edilmesi olasılığı gündeme geldi. Ancak, bu konuda uzun yıllar süren görüşmelerden bir sonuç alınamadı.

BATI, TÜRKİYE'YE NEDEN SİLAH SATMIYOR?

Başta ABD olmak üzere müttefikimiz olan Batılı ülkeler Türkiye’nin temel bir güvenlik ihtiyacını, -üstelik “neyse parası verilecek” olmasına ve silah sektöründeki rekabetin şiddeti ortada iken- karşılamak konusunda neden bu kadar isteksiz? ABD ve diğer müttefik Batı ülkelerinin hava savunma sistemi satmamasının, tabiri caizse ayak sürümesinin sebebi nedir? Türkiye teknoloji transferi de istediği için bir tür teknolojik kıskançlık mı? Bir süre sonra kendi hava savunma sistemini kurarak kendilerine bağımlılıktan çıkacak olmasından kaynaklı bir kar-zarar hesabı mı?

Öncelikle şunu belirtmek isterim ki, Türkiye'nin hava savunma ihtiyacını karşılamak yönünde girişimlerinde belirleyici unsur, satın alınması düşünülen sistemlerin fiyatından ziyade, ülkemize sağlayacağı hava savunma yeteneği ve en az onun kadar önemli olan, alınacak sistemlerin zaman içinde teknoloji paylaşımı ve ortak üretim yoluyla Türkiye'de de üretilmesi idi. Sanırım, girişimlerimizden sonuç alınamamasının bana göre belirleyici sebebi bu yöndeki ısrarlı ancak haklı talebimizdi.

TEKNOLOJİK SIR PAYLAŞMAK İSTEMİYORLAR

Nasıl?

Örnek vermek gerekirse, önceki sorunuza cevap verirken bahsettiğim "Arrow-II" projesinde Türkiye'nin, beklenenin aksine, yer alamamasının ardında, gerek İsrail'in, gerek ABD'nin Türkiye ile en ileri seviyedeki bilim ve teknolojinin kullanıldığı silah sistemine ait sırları paylaşmak istememesi olduğu söylenebilir. Bu konuda Amerikalı yetkililer, ABD'nin değil asıl İsrail'in Türkiye ile teknoloji paylaşımı konusunda çekinceleri olduğunu ifade ederken, İsraili yetkililer de asıl ABD'nin böyle bir paylaşım konusunda çekinceleri olduğunu vurgulamaktaydılar. Türkiye, müttefiklerinin benzer tutumuna, 1960'lardan itibaren nükleer güç santralleri kurmak istediğinde da maruz kaldı. Türkiye'nin sivil nükleer alanda bilimsel ve teknolojik kazanımlarını, zaman içinde özellikle Pakistan ile işbirliği yaparak askeri kullanıma çevireceği endişesini Batılı dostlarımız her dönemde yaşamışlardır ve ne yapıp edip Türkiye'nin bu yöndeki girişimlerinin sonuçsuz kalmasını sağlamışlardır. Nitekim, Türkiye nükleer alanda da, Batı'dan umudunu kesince Rusya ile işbirliği yapma yoluna gitti. Bu konu muhakkak ayrıca tartışılmalı.

YUNANİSTAN'IN S300'LERİ

Yunanistan'ın yine Rusya'dan satın aldığı S300 kullanımına izin varken Türkiye'nin S400 alımı neden sorun oluyor?

Öncelikle bir konuyu netleştirmekte yarar var. S-300 bataryasının Yunanistan'ın askeri envanterine girmesi, 1997-98 yıllarında, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Rusya'dan bu silah sistemini almakta ısrar etmesinin karşısında Türkiye'nin kararlı bir duruş sergilemesi sebebiyle, çözüm olarak bataryanın Yunanistan'ın Girit Adası'na yerleştirilmesi sonucu olmuştur. Türkiye bu konuda müttefiklerini olası bir çatışmaya tırmanabilecek bu girişim hakkında birçok kez uyardı ancak pek de sonuç alınabildiğini söylemek mümkün değil.

SİLAH SİSTEMLERİ VE ASKERİ DOKTRİNLER

Bu konuda Türkiye'de de farklı ve tartışmalı görüşler var?

Geçenlerde, Anadolu Ajansı için yazdığım bir analizde değindiğim bu konuyla ilgili olarak bazı uzmanların eleştirilerini okudum. Şöyle deniliyor: "... Kıbrıs Rum Kesimi NATO'ya üye değildir, dolayısıyla, NATO'nun ittifaka üye olmayan üçüncü bir ülkenin silah alımına itiraz etmesi ... söz konusu olamazdı." Burada bir konu unutulmuş. Yunanistan bir NATO üyesi ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile ilişki düzeyi ve aralarındaki sıkı bağlar herkesin malumu. Hepsinin ötesinde Yunanistan ile Güney Kıbrıs Rum Yönetimi arasında Kıbrıs Barış Harekatı'nı takip eden dönemlerden itibaren ortak askeri doktrin geliştirildi ve buna bağlı olarak her yıl düzenli bir şekilde askeri manevralar gerçekleştiriliyor. Eğer S-300 bataryası Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'ne konuşlandırılmış olsaydı, Türkiye'nin Ada'ya olası askeri müdahalesi söz konusu olduğunda Yunanistan, ortak askeri doktrin çerçevesinde, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile ortak askeri doktrin çerçevesinde birlikte hareket etmeyecek miydi ve S-300leri kullanmayacaklar mıydı?

Aynı konuyla ilgili olarak daha vahim bazı değerlendirmeler yapılıyor ve şöyle deniliyor: "... 1990'lı yılların Rusya'sıyla günümüz Rusya'sı arasında dağlar kadar fark vardır ... Komünizmin ve SSCB'in çökmesi sonrasındaki dönemde kolu kanadı kırılmış, askerlerini beslemekten bile aciz o günün Rusya'sıysa, bırakın NATO tarafından tehdit olarak görülmeyi ... sattığı silahlar kimseyi kaygılandırmamaktadır." Bu mantığı anlamak gerçekten güç. Rusya'nın 1990'lı yıllar boyunca içinde bulunduğu zor şartlar herkesin malumudur. Ama yine unutulan önemli bir husus var. O da, Rusya, SSCB'nin onbinlerce nükleer silahını devraldı ve bunların önemli bir kısmı o "aciz" olduğu şartlarda bile operasyonel durumdaydı. Bu sebeptir ki, Rusya SSCB'nin dağılmasından hemen sonra "Yakın Çevre Doktrini" ile ulusal çıkarlarına karşı olabilecek en ufak girişimde dahi nükleer silahlarını kullanabileceğini tüm dünyaya duyurdu. Silah sistemleri hakkında teknik bilgiye sahip olmak, o sistemlerin uluslararası ilişkiler açısından etkisini değerlendirmek için yeterli olmaz!

NATO S300'Ü İNCELEYEBİLMEK İÇİN SES ÇIKARMAMIŞ OLABİLİR

Peki. Sorumu hatırlatayım: S-300 bataryasının Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'ne ya da Yunanistan'a konuşlandırılmasına NATO müttefiklerimiz neden karşı çıkmadı da Türkiye'nin alımı için "endişeliyiz" diyorlar?

Bunun birçok sebebi var. Unutmayalım, Yunanistan'ın gerek ABD, gerek AB nezdindeki lobi yeteneği ve bağlantıları, hemen her konuda Türkiye ile olan ilişkilerinde kendisine avantaj sağlamıştır. Ancak, S-300 krizi özelinde bakarsak farklı bir sebep daha sayabiliriz. O da, başta ABD olmak üzere NATO müttefiklerimiz S-300 sistemini her yönüyle rahatça inceleyebilmek, teknolojik özelliklerini detaylı bir şekilde anlamak istemiş olabilirler. Bu sebeple de müttefik ülke Yunanistan'a gelmesine ses çıkartmak istememiş olabilirler. Bu olasılığı da hesaba katmak gerekir.

S400 YENİ NESİL TEKNOLOJİ

S300 ile S400 arasında nasıl bir fark var? Türkiye'nin tercihi neden S400?

S-400'ler, S-300'lerin çok daha gelişmiş ve operasyonel etki alanı daha geniş olan bir versiyonu. Yani, bir sonraki nesil teknoloji kullanılıyor. Evet, S-300'lere nazaran daha az test edildiği söyleniyor ancak konunun yerli ve yabancı uzmanlarının görüşü bu yönde.

LOBİLER ÇALIŞIR, TESLİMATLAR PÜRÜZSÜZ OLMAZ

Diyelim ki süreç neticelendi, füzelerin yerleştirilmesi, entegrasyonu vesaire ne kadar zaman alır?

İran, on yıldan fazla bir süre önce, henüz S-400'lerin geliştirilmediği dönemde Rusya'dan S-300'ler almak için sipariş vermişti. İran'ın kısa sürede almayı umut ettiği bataryalar, diğer faktörlerin yanı sıra özellikle İsrail'in bu gelişmeden endişe duyarak Rusya nezdinde yaptığı lobi girişimleri sebebiyle yıllarca geciktirilerek daha geçen sene teslim edildi. Türkiye'nin bu kadar beklemesi umulmuyor tabiki. Ancak, unutmamak gerekir ki, stratejik silah sistemlerinin teslimatları pek de pürüzsüz olmaz. Bunun birçok örneği mevcuttur. Siyasi gelişmeler, silah sistemi satışından kaygı duyan çevrelerin lobisi ya da baskısı sonuç verebilir. Türk tarafında en üst düzeyde yapılan açıklamalardan Rusya'dan S-400 alımı sürecinin sonuna gelindiği anlaşılıyor. Bu konuda Rusya'dan benzer bir açıklamayı ben henüz görmedim. Ancak, Türk tarafının açıklamasının muhakkak bir zemini vardır diye düşünüyorum. Alınacak sistem sayısı, toplam maliyeti ve teslim süresi konusunda basına yansıyan resmi bir bilgi yok. Bazı tahminler mevcut ama ben bir tahminde bulunmak istemem. Bekleyip göreceğiz.

ENTEGRASYON İÇİN ARAYÜZ GELİŞTİRİLECEK

2013'te açılan ilk ihaleyi en düşük ücreti veren ve Türkiye'nin şartlarını kabul eden Çin kazandı ama iki-üç yıl süren tartışmalar sonrasında ihale iptal edildi. Şimdi malum, Rusya ile sona yaklaşıyor. Yine Batıdan sitemler, olmazlar, hatta tehditler geliyor. Önce şunu sorayım. Bu itirazların teknik açıdan bir değeri var mıdır? NATO sistemiyle entegrasyon sorunu olur mu?

Gerek Çin, gerek Rus hava savunma sistemlerinin Türkiye'de konuşlandırılması NATO açısından elbette sorun yaratır. Çünkü her iki ülke de NATO'nun müttefiki değil ve ortak operasyonel kapasite geliştirmiş değiller. O sebeple, Türkiye'nin Çin firmasından hava savunma sistemi almak girişimi sırasında bu konu yoğun biçimde dile getirildi. Türk uzmanlar, teknik açıdan çözüm yöntemleri olduğunu ve geliştirilebilecek "arayüz" denilen bir mekanizma ile satın alınacak sistemin NATO sistemi ile entegrasyonunu sağlayabileceklerini ortaya koydular. Ancak, o dönemde benim de konu hakkında görüşlerini aldığım çok üst düzey bir NATO yetkilisi, "evet teknik açıdan bu mümkün olabilir ama biz bu fikirden hoşlanmıyoruz" şeklinde ifade kullanmıştı. Benzer yaklaşım bugün Rus sistemi ile bağlantılı olarak sergileniyor. Bu durumu anlamak mümkün. Tabii ki ideal olanı, Türkiye'nin önemli bir üyesi

olduğu NATO ittifakı içindeki ülkelerden bu sistemleri makul fiyatlara satın almak, zaman içinde teknoloji paylaşımı ve ortak üretim de yaparak tüm Türkiye topraklarının hava savunma sistemleri ile donatılmasını sağlamak olmalı.

FÜZE KALKANI YETERSİZ

Ancak, burada unutulmaması gereken birbiriyle bağlantılı iki husus var: Bunlardan birincisi, Batılı müttefiklerimizin bize bu sistemleri bizim arzu ettiğimiz şartlarda satmaya yanaşmamaları ve biz Çin'den ya da Rusya'dan almak gibi bir girişimde bulunduğumuzda bunu engellemek ya da süreci uzatmak için "gelin görüşelim" diye tekrar masaya dönmek istemeleri. Bu konuda Türkiye sanırım epey tecrübe kazandı.

İkinci husus ise, Türkiye, NATO'nun "Füze Kalkanı" olarak bilinen ortak hava savunma sisteminin içinde olsa dahi tamamen coğrafi ve teknik sebeplerle hava sahasının tümünün İttifak tarafından korunması mümkün olmayacaktır. Bu sebeple, bir şekilde, ek hava savunma sistemine sahip olması gerekecektir. Bunu da ya satın alma yoluyla, ya da kendisi geliştirmek yoluyla yapabilir. Üçüncü bir ihtimal yok. Satın almak konusundaki sıkıntıları anlattım. Kendi savunma sanayimiz ile geliştirmesi hedefi konulmuştur ama bu zaman alacaktır.

PATRIOTLARI EN KÜÇÜK KRİZDE GERİ ÇEKTİLER

Tüm bunları dile getirdiğiniz zaman, "Füze Kalkanı'nın kapsama alanı dışında kalan bölgelere müttefikler tarafından Patriot veya benzeri sistemler yerleştirilebileceği" söyleniyor. Evet, bu mümkün ve örnekleri de var. Ama yine unutulmaması gereken iki husus bulunmakta. Birincisi, Haziran 2012'de Suriye tarafından askeri uçağımız düşürüldüğünde, konuyu NATO'ya taşıdığımızda, talep ettiğimiz hava savunma sistemleri Aralık 2012'de yani 6 ay sonra ancak konuşlandırılabilirdi. Bu, özellikle bir kriz yaşanması durumunda, oldukça uzun bir süre ve sebebi önemli ölçüde siyasidir.

Bununla bağlantılı ikinci husus ise, Suriye sınırına yakın bölgelere Patriot bataryalarını konuşlandıran Hollanda ve Almanya, Türkiye ile yaşadıkları siyasi sorunlar sebebiyle, daha iki yıl geçmeden sistemlerini geri çekme kararı aldılar. Dolayısıyla, ülke güvenliği açısından stratejik önem arz eden askeri sistemlerin siyasi polemikler yaşanması sonucunda kolayca geri çekilebilecek olmasını da hesaba katmak gerekir.

TÜRKİYE'NİN HAVA GÜCÜ CAYDIRICI GÜCE SAHİP

Türkiye'nin daha fazla gecikmeden hava savunma sistemine sahip olması gerektiği açık. Ama şu da mühim: S400 ile birlikte Türkiye hava savunması bakımından tam bir caydırıcılığa sahip olabilecek mi?

Hava savunma sistemlerinin caydırıcılığı her zaman için kısıtlıdır. Bu yöndeki etkisi, daha ziyade, elinde kısıtlı sayıda hava gücü olan ülkelerin etkili sonuç alamayabileceğini düşündürmektedir. Yani, düşmanın "uçaklarımı ya da füzelerimi kullanırsam ve bunlar hedeflerine varmadan yok edilirlerse o zaman askeri gücüm zayıflar" diye bir düşünceye kapılmasını sağlayabilir. Esas caydırıcı olan derin vuruş yeteneği

içeren hava gücüdür. Bir başka deyişle, saldırı yapılan ülkenin iç bölgelerine, korunaklı olduğu düşünülen bölgelerine, yani stratejik derinliğinin ötesine erişebilecek menzile sahip uçaklar ve balistik ya da seyir füzeleri caydırıcılık sağlar. Bu kapasiteyi geliştirmek önemlidir. Türkiye'nin uçak kategorisinde kayda değer hava gücü mevcuttur. Bu çerçevede, F-16'ların uçuş sürelerini ve dolayısıyla menzillerini fazlasıyla uzatan havada yakıt ikmali yapabilen tanker uçaklar ile operasyonel alanda koordinasyonu sağlayan erken ihbar AWACS uçakları TSK'nın envanterinde bulunmaktadır. Bu yönüyle Türk Hava Kuvvetleri'nin caydırıcı güce sahip olduğunu düşünebiliriz.

S400 ALIMI STRATEJİK SONUÇ DOĞURMAZ

Türkiye'nin ilk nükleer santralini Ruslar yapıyor. Cenevre görüşmelerinin “dostlar çözüm arayışında görsün”den ibaret olduğunun anlaşıldığı noktada Türkiye ve Rusya Astana sürecinde garantör olup yol aldı, Suriye’de güvenli bölgeler oluşturuyor. Yani artan işbirlikleri stratejik bir sonucun kilometre taşları sayılmalı mı?

Önce müsaadenizle bir ufak düzeltme yapayım. Akkuyu’da Ruslar tarafından kurulan nükleer santral Türkiye’ye ait değil, Rusya’ya ait. Türkiye topraklarında Rusların kurdukları, sahip olup işletecekleri bir santral. Türkiye üretilen elektriği alma garantisi veriyor. Zaman içinde de belli oranda hisseye sahip olacak. Rusya ile, sizin de bahsettiğiniz önemli konularda stratejik seviyede işbirliği yapılıyor. Şimdi de S-400 alımı söz konusu. Ancak, bütün bunlar Türkiye ile Rusya’nın bir ittifak ya da benzeri bir yapı içinde, her konuda birlikte hareket edecekleri anlamına gelmez. Bunun sebebi, hem uzun tarihsel ilişkilerin halen daha zihinlerde yarattığı karşılıklı güven eksikliği, hem de, günümüzde, her ülkenin diğer her ülke ile belli sürelerle sorunlar yaşaması ama yine belli sürelerle ortaklıklar geliştirmesine imkan verecek, hatta bunu zorunlu kılacak, bir konjonktürden geçiyor olmamız şeklinde özetlenebilir.

Kaldı ki, bazı ülkelerle işbirliği yapmaktan dolayı diğer bazı ülkelerle işbirliği yapılmayacağı anlamına da gelmez. Bunun somut bir örneğini verebilirim. Hindistan sivil nükleer enerji alanında 2003 yılından itibaren ABD ile çok yoğun ilişki içinde ve bu alandaki kazanımlarının askeri alana yansıtılmayacağına garanti yok. Pakistan da bu durumdan son derece rahatsız. Hindistan, ayrıca, askeri alanda İsrail ile nükleer başlıklı füze fırlatabilen denizaltı ve uzay sistemleri geliştirilmesi ve benzeri ileri teknoloji gerektiren konularda işbirliği yapıyor. Aynı Hindistan, Rusya ile üstün yeteneklere sahip savaş uçağı da geliştiriyor. Ama, ABD ya da İsrail Hindistan’ın bu girişiminden endişe duyduğunu dile getirmiyor. Türkiye’nin girişimlerini, içinde bulunduğumuz konjonktürü de dikkate alarak, “şu sistemi savunuyor o zaman bu Transatlantikçidir”, ya da “bu sistemi savunuyor o zaman bu Avrasyacıdır” gibi klişe ve anlamsız yaftalamalar kullanmadan analiz etmek gerekir.

2023 HEDEFİ: TAM BAĞIMSIZ SAVUNMA SANAYİ

Türkiye epeydir yerli-milli bir savunma sanayii oluşturmaya, bağımlılıktan kurtulmaya çalışıyor. Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın koyduğu hedef “2023’e savunma sanayiinde tam bağımsız olarak

girebilmek". Sivil alandan bir uzman isim olarak değerlendirir misiniz; şu an nitelik ve nicelik açısından ne durumdayız?

Savunma sanayii, bilim ve teknolojinin sınırlarının zorlandığı oldukça gelişmiş altyapı, insan gücü ve tabii ki mali kaynak gerektiren bir alan. Dolayısıyla bu alanda tam bağımsızlık hedefine varmak için devletin, özel sektörün ve üniversitelerin tam bir koordinasyon içinde uzun vadeli projelerle çok sıkı çalışmasının sağlanması gerekir. Bu yönde atılacak bütün adımların muhakkak her bakımdan fazlasıyla geri dönüşleri ve kazanımları olacaktır. Ne kadar erken bu yönde koordineli çabalar arttırılırsa o kadar fazla yol alınır ve daha kısa sürede hedefe yaklaşılr. Şu an, eskiye nazaran çok daha ileri safhalarda olduğumuzu söylememiz mümkün. Ancak, ülkemizin karşı karşıya olduğu tehditler değerlendirildiğinde daha yapılacak çok iş olduğunu söylemek yanlış olmaz. Unutmayalım, başlamak bitirmenin yarısıdır.

FETÖ'NÜN TEMİZLENMESİYLE TSK DAHA GÜÇLÜ

Türkiye karşı karşıya olduğu tehditler; FETÖ'nün devletimize-TSK'ya verdiği zarar ve PKK'nın güney sınırımızda ABD eliyle devletleştiriliyor olması bakımından değerlendirirsek; Türkiye askeri açıdan yeterli donanım ve operasyon gücüne sahip mi gerçekten?

Geçen yıl yaşadığımız darbe girişiminin yarattığı travmanın toplumumuzun hemen her kesiminde halen hissedilmekte olduğunu düşünüyorum. İnsan ister istemez kendine hep şu soruyu soruyor: darbe girişimi başarılı olsaydı ülkemiz bugün nasıl bir durumda olacaktı? Türk Silahlı Kuvvetleri yaşanan darbe girişiminden muhakkak ki sayısal anlamda en fazla etkilenen kurumumuz olarak öne çıkıyor. Ancak, askeri kurumlar açısından asker sayısı, silah kapasitesi ve teknik donanım ne kadar önemli ise, disiplin, inanç ve moral de en az o kadar önemlidir. Ben, Bilkent Üniversitesi'nde öğretim üyesi iken, Genelkurmay Başkanlığı bünyesinde kurulan NATO Terörizmle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi'nde Ocak 2006 ile Ocak 2013 yılları arasında Akademik Danışman statüsünde yarı zamanlı olarak 7 yıl görev yaptım. Çok sayıda değerli TSK mensubu ile birlikte çalışma fırsatım oldu. Haklarında kumpas kurularak yıllarca hapis yatmalarına sebep olan suçlamalarla karşılaştıklarında dahi "bunu da bir görev olarak görürüz, vatan ve millet için ne gerekiyorsa yaparız" dediklerini hep hatırlıyorum. Gerçek bir Türk askeri, başka orduların 5 hatta 10 askerine bedeldir demek fazla abartılı olmaz. Bunu sağlayan, disiplin, inanç ve vatan sevgisidir. İçlerinde yuvalanmış yapının bertaraf edilmesinden sonra silahlı kuvvetlerimizin çok daha güçlü bir konuma geldiğine inanıyorum. Bu sebeple, hiç bir ülkenin ülkemizin şu an içinden geçmekte olduğu zorluklardan istifade etmek gibi büyük bir hataya düşmeyeceğini umarım. Ağır bedel öderler!